

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВНИЙ ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

FINANCIAL STABILITY AS THE BASIC INDICATOR OF THE EFFICIENCY OF THE NATIONAL ECONOMY

У статті розглянуто основні аспекти фінансової стабільності, розкрито реальний стан цієї проблематики, зазначено шляхи покращення ситуації з метою забезпечення максимальної ефективності національної економіки. Розроблено загальну структуру етапів оцінювання стабільності фінансової системи. Перераховано основні чинники фінансової стабільності, що якнайкраще сприятимуть її утриманню. Виділено зовнішні умови, що сприяли фінансовій стабілізації в Україні у післякризовий період. Показано, яким чином складові фінансової стабільності впливають на ефективність національної економіки, розкрито їх взаємозв'язок.

Ключові слова: стабільність, ресурси, економіка, розвиток, фінансовий ринок.

В статье рассмотрены основные аспекты финансовой стабильности, раскрыто реальное состояние этой проблематики, указаны пути улучшения ситуации с целью обеспечения максимальной эффективности национальной экономики. Разработана общая структура этапов оценивания стабильности финансовой системы. Перечислены основные факторы финансовой

стабильности, которые лучше всего будут способствовать ее поддержанию. Выделены внешние условия, способствовавшие финансовой стабилизации в Украине в посткризисный период. Показано, каким образом составляющие финансовой стабильности влияют на эффективность национальной экономики, раскрыта их взаимосвязь.

Ключевые слова: стабильность, ресурсы, экономика, развитие, финансовый рынок.

The article examines the main aspects of financial stability, reveals the real state of this problem, and is indicated on the way of improving the situation in order to ensure maximum efficiency of the national economy. The general structure of stages of an estimation of stability of a financial system is developed. Listed are the main factors of financial stability, which will most fully contribute to its maintenance at a given level. External conditions that contributed to financial stabilization in Ukraine during the post-crisis period are singled out. It is shown how the components of financial stability affect the efficiency of the national economy and their interconnection is revealed.

Key words: stability, resources, economy, development, financial market.

УДК 336.025

Киш Л.М.

к. е. н., доцент кафедри моделювання та інформаційних технологій в економіці
Вінницький національний аграрний університет

Постановка проблеми. В умовах сьогодення, коли особливо актуальною у світі є глобалізація, забезпечення фінансової стабільності набуває великого значення в сучасній економіці. Взаємозалежність світових фінансових ринків, що з кожним роком все більше зростає, вимагає від суб'єктів економіки розроблення ефективних методів менеджменту, серед яких слід назвати моніторинг фінансової стабільності держави, її регіонів, а також окремих фінансових інститутів.

Фінансова стабільність є одним з ключових складників макроекономічної стабільності, що забезпечує позитивне зростання економіки та сприяє посиленню її конкурентоспроможності серед провідних економік світу. Водночас встановлення та виявлення взаємозалежностей між фінансовою та макроекономічною стабільністю ускладнені взаємопов'язаністю макроекономічних процесів держави.

Фінансова система є ефективним знаряддям реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення високого рівня економічного зростання, поліпшення добробуту населення, життєдіяльності суспільства шляхом розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту між різними

верствами населення, окремими господарськими структурами й територіями, стимулювання розвитку бізнесу, ділової та інвестиційної активності, стабілізації економічного стану в державі.

З метою усунення проблем держава повинна знайти оптимальний підхід до реструктуризації, керувати розвитком і забезпечувати стабільність фінансової системи.

Щоб не допустити застою та кризових явищ, необхідно налагодити функціонування грошової-кредитної систем, сформувати стратегію та тактику реформування фінансів, звернути більше уваги на проблеми економічного розвитку та зростання, розроблення законодавчо-нормативної бази.

Кінцевою метою державної політики має стати забезпечення фінансової стабільності, оскільки саме фінансова стабільність є основним індикатором ефективності національної економіки. Сформульовано чітку проблематику, а у статті буде розглянуто шляхи її вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провівши аналіз наукових праць з проблеми статті, можемо зробити висновок, що вчені здійснили значний внесок у її розв'язання. Зокрема, вони визначили зміст поняття фінансової стабіль-

ності та запропонували деякі важливі кроки щодо розроблення методів її забезпечення.

Однак проведені дослідження більшою мірою відносяться до країн з розвинутою економікою і не зовсім придатні до застосування в реаліях економіки України.

Над питаннями проблем фінансової стабільності та розроблення механізмів її забезпечення працювали Г.О. Варваренко [1], О.О. Бєляєв [2], В.В. Козюк [3], А.А. Бахолдин [6], Ц.Г. Огонь [4] та інші вчені.

Результати досліджень дають змогу стверджувати, що нині недостатньо уваги приділяється вивченню аспектів фінансової стабільності та її впливу на національну економіку.

Тому важливо розглянути це питання та вказати на необхідність покращення фінансової стабільності, важливість цього процесу, перспективи, які відкриваються перед економікою країни.

На сучасному етапі розвитку економіки України аспекти фінансової стабільності недостатньо розроблені, викладення їх має суперечливий характер, існує немало розбіжностей серед науковців у розумінні самої сутності фінансової стабільності. Немає чітких напрямів та програм покращення фінансової стабільності з метою покращення загального стану національної економіки.

Постановка завдання. Завданнями статті є зазначення основних аспектів фінансової стабільності, розкриття реального стану цієї проблематики, пошук шляхів покращення ситуації задля забезпечення максимальної ефективності національної економіки.

Метою статті є розгляд аспектів фінансової стабільності як основного індикатора ефективності національної економіки задля її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останнім часом питання забезпечення фінансової стабільності стало одним з найголовніших завдань економіки країни. Стійкий та безкризовий розвиток фінансової системи країни має первинне значення, оскільки фінансові кризи приводять до загального зниження доходів країни та добробуту громадян.

Поняття фінансової стабільності з'явилося на початку 1990-х років і, на відміну від понять грошово-кредитної та макроекономічної стабільності, перебуває ще на початковій стадії розроблення. Незважаючи на численні трактування цього поняття, досі не існує загальноприйнятої моделі або аналітичного механізму для її оцінювання чи вимірювання.

Наявні погляди зарубіжних економістів-практиків на зміст поняття «фінансова стабільність» показані в табл. 1 [9].

Аналізуючи зазначені у таблиці визначення поняття «фінансова стійкість», можемо дійти висновку, що найбільше відповідає реаліям сьо-

годення підхід Майкла Фута, оскільки він відображає показники, на які необхідно звернути увагу під час формування національної економіки. Саме взаємозв'язок фінансової стабільності та стабільності національної економіки зображено на рис. 1.

Стабільність фінансової системи є досить складним явищем та охоплює оцінку різних сегментів фінансової системи (грошово-кредитний ринок, ринок іноземної валюти, фондовий ринок, ринок нерухомості) та реального сектору економіки (економічне зростання та інфляція, корпоративний сектор, сектори домашніх господарств та державних фінансів, зовнішній сектор).

Основним індикатором фінансової стабільності є стабільність національної валюти, що є відображенням ефективності роботи економіки країни (рис. 2).

Здатність фінансової системи долати негативні наслідки та бути стабільною сильно залежить від керованості її елементів та системи загалом. Комплексний аналіз фінансової системи та її окремих складових є можливим на основі визначення певних індикаторів, які відображають внутрішні та зовнішні взаємозв'язки фінансової системи.

Вони необхідні для оцінювання фінансової системи з метою посилення її стабільності та обмеження ймовірності виникнення криз.

На міждержавному рівні проблемою побудови системи оцінювання стійкості фінансової системи займається Міжнародний валютний фонд. Основним завданням є побудова системи дієвого аналізу фінансової системи та моніторингу її стійкості [6].

Сьогодні моніторинг стабільності фінансової системи проводиться у більшості розвинених країн світу та зароджується у деяких країнах, що розвиваються.

В Україні відсутній системний підхід до оцінювання стабільності фінансової системи в апараті державного управління. Національним банком України розроблено та запропоновано методичні підходи до оцінювання стійкості фінансової системи, її інтеграції у систему державного регулювання.

На думку представників НБУ, основою системи оцінювання стійкості фінансової системи є індикатори фінансової стійкості, які характеризують стан фінансового здоров'я та міцності фінансових установ країни та їх контрагентів, а саме корпорацій та домогосподарств. Для розрахунку цих індикаторів пропонується формувати агреговані звіти про прибутки та збитки, а також баланси, що відображають запас активів [7].

Узагальнюючи вищезазначене, розробили загальну структуру етапів оцінювання стабільності фінансової системи в розвинених країнах світу та країнах, що розвиваються (рис. 3).

Взаємозв'язок складових фінансової стабільності та фінансової безпеки забезпечується шляхом поєднання стабільності фінансових суб'єктів

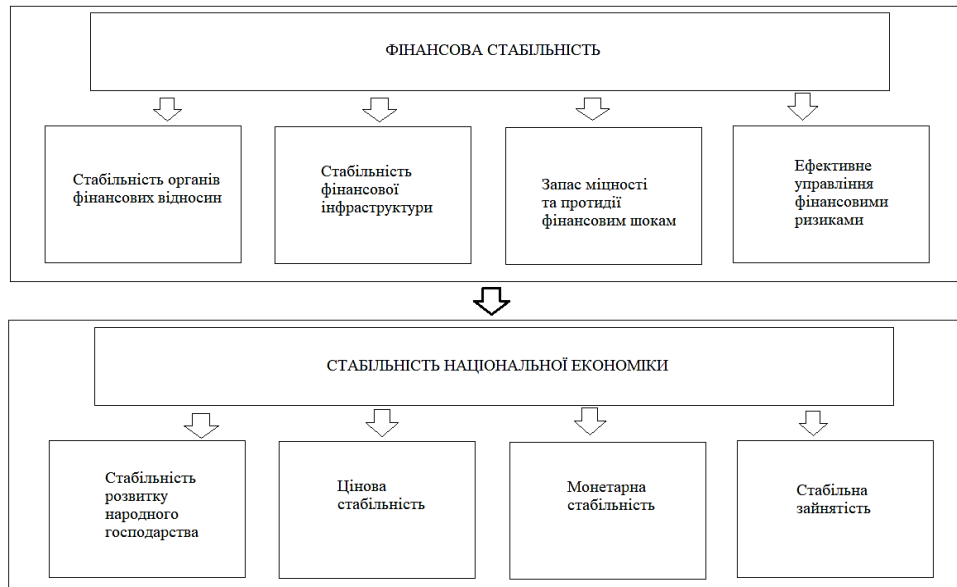

Рис. 1. Взаємозв'язок фінансової стабільності та стабільності національної економіки

Джерело: власні дослідження

Таблиця 1

Наявні погляди зарубіжних економістів-практиків на зміст поняття «фінансова стабільність»

Автор	Визначення
Джон Чант, радник Банку Канади	Фінансова нестабільність – ситуація на фінансових ринках, яка перешкоджає або загрожує економічній діяльності, фінансова стабільність – зворотне явище.
Ендрю Крокет, голова Форуму фінансової стабільності	Фінансова стабільність – це відсутність нестабільності, ситуації, за якої економічна діяльність перебуває під негативним впливом коливань цін на фінансові активи або існує нездатність фінансових установ виконувати взяті на себе зобов'язання.
Майкл Фут (Управління Фінансових Послуг Великобританії)	Фінансова стабільність визначається грошовою стабільністю; рівнем зайнятості населення, близьким до норми зайнятості в економіці; довірою економічних суб'єктів до фінансових установ і ринків; відсутністю відносних коливань цін на реальні чи фінансові активи.
Вім Дуйзенберг, голова Європейського Центрального Банку	Фінансова стабільність означає налагоджене функціонування ключових елементів, які формують фінансову систему.
Роджер Фергюсон-мол., член Ради Керуючих ФРС США	Фінансову стабільність слід визначати через її протилежність, тобто фінансову нестабільність, яка визначається трьома критеріями, а саме (1) цінами на ключові фінансові активи, які суттєво відхиляються від фундаментальних значень та (або) (2) збоями у функціонуванні ринків цінних паперів і доступом до кредиту всередині країни і, можливо, на міжнародному рівні; (3) сукупними витратами, які суттєво відхиляються від потенційного значення.
Дойче Бундесбанк	Фінансова стабільність описує стійкий стан, за якого фінансова система ефективно виконує свої ключові функції, зокрема розподіл ресурсів та скорочення ризиків, а також проведення платежів.
Ендрю Лярж, заступник Голови банку Англії з питань фінансової стабільності	Фінансова стабільність визначається рівнем довіри до фінансової системи.
Банк Норвегії	Фінансова стабільність визначається відсутністю криз у фінансовій системі, тобто стійкістю фінансового сектору до шоків, які виникають у діяльності фінансових установ чи функціонуванні фінансових ринків.
Банк Польщі	Фінансова стабільність і стабільність фінансової системи фактично тотожні одна одній. Під стабільністю фінансової системи розуміється ситуація, коли система безперервно й ефективно виконує всі свої функції навіть за умов значних неочікуваних і негативних шоків.
Банк Чехії	Фінансова стабільність – це ситуація, коли фінансова система діє без суттєвих вад або небажаних впливів на поточний і майбутній розвиток економіки загалом, що засвідчує високий ступінь стійкості системи до потрясінь.
Ноут Веллінк, Президент Банку Нідерландів	Стабільна фінансова система здатна ефективно розподіляти ресурси й абсорбувати шоки, перешкоджати впливу їх руйнівних ефектів на реальну економіку та інші фінансові системи.

Джерело: [9]

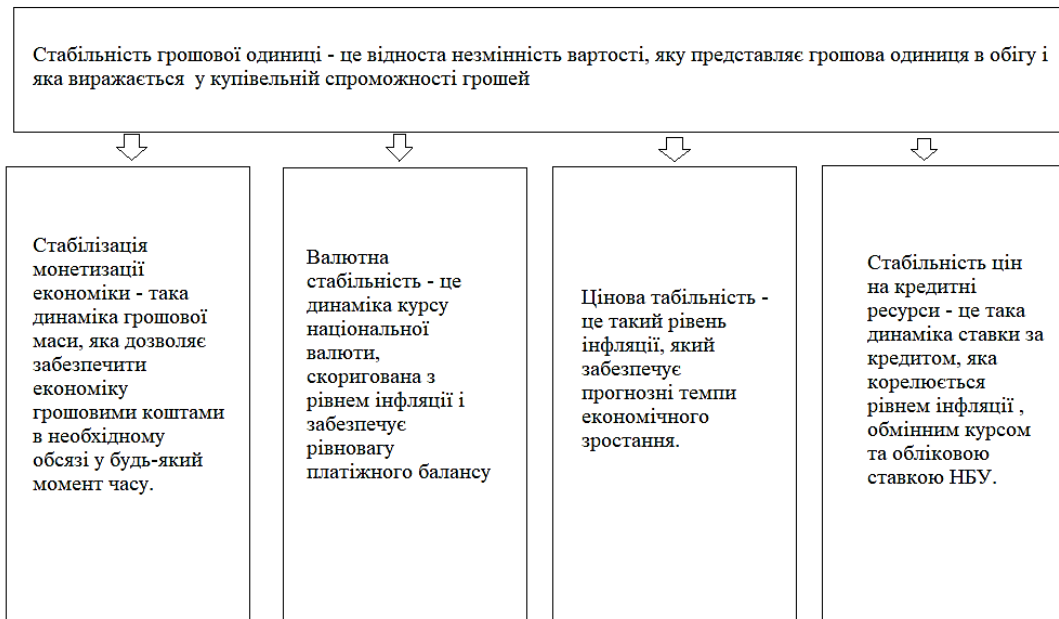

Рис. 2. Стабільність національної валюти

Джерело: [2]

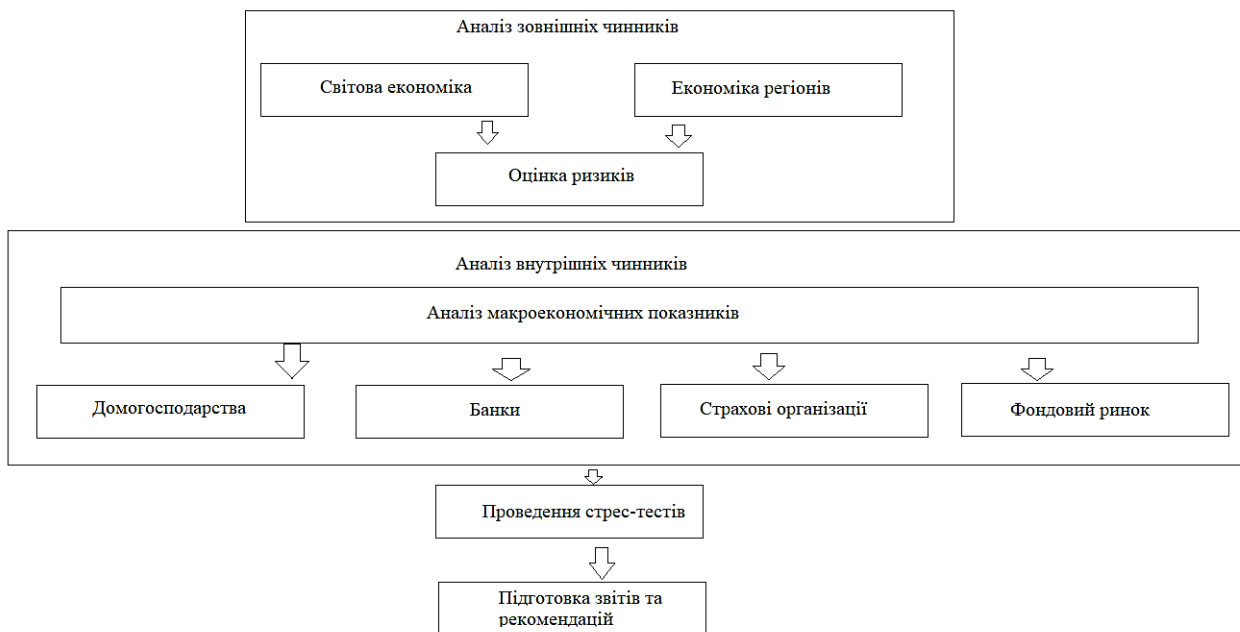

Рис. 3. Етапи оцінювання ефективності економіки

Джерело: власні дослідження

та інфраструктури, монетизації, валютної, цінової та кредитної стабільності.

До основних чинників фінансової стабільності можна віднести дев'ять показників, що якнайкраще сприятимуть її утриманню.

1) Реалізація підприємницького потенціалу в державі, який є основним інституційним ресурсом розвитку ринкової економіки та сприяє кардинальному покращенню клімату для підприємництва, а також стимулюватиме розвиток економіки. Цей

напрямок також включає вдосконалення інвестиційних процесів, що приведе до покращення інвестиційного клімату.

2) Удосконалення системи макрорегулювання щодо підвищення формування змішаної фінансової системи, де разом з банківським сектором провідну роль відіграє фондовий ринок, стосовно модернізації інститутів фінансового сектору, збалансованості незалежності та посилення відповідальності НБУ, синхронізації об'єктів фінансового

ринку шляхом обміну інформації між ними та підвищення інформування з боку держави.

3) Стабілізування грошово-кредитної сфери шляхом здійснення збалансованої монетарної політики, антициклічного характеру процентної політики, зменшення вартості фінансових ресурсів та вдосконалення механізму емісії.

4) Забезпечення стабільності низьких темпів інфляції із застосуванням комплексу інструментів податкової, грошово-кредитної, конкурентної, а також структурної політики.

5) Забезпечення стійкості банківської системи шляхом збільшення рівня ліквідності, капіталізації та якості активів банків.

6) Забезпечення валютної стабільності шляхом відмови прив'язки гривні до долара США, передбачуваності динаміки курсу гривні, прозорості курсоутворення тощо.

7) Забезпечення збалансованого розвитку фондового ринку України за рахунок підвищення рівня ліквідності, регулювання на ринку цінних паперів, виокремлення клірингу як самостійного процесу, розвитку ринку похідних інструментів фінансового сектору, збільшення розвитку фондової інфраструктури.

8) Консолідація бюджетного процесу, сприяння покращенню фіскального клімату для бізнесу, а також створення децентралізованої та ефективної системи державних видатків.

9) Усунення зовнішнього розбалансування через послаблення залежності від світових ринків капіталу України.

Звичайно, забезпечення фінансової стабільності є можливим за умови комплексної стабільності всіх компонентів. Однак ми вважаємо, що ключовими є саме використання природних і промислових можливостей країни та стабільність банківського сектору.

В період кризи 2009–2010 років «посипалась» незліченна кількість банків, тягар виконання обов'язків перед клієнтами ліг на економіку країни та платників податків. Таким чином, з кожним збанкрутілим банком ми спостерігали знецінення грошової одиниці, ріст курсу обміну валют, ріст цін та збідніння населення.

Стосовно природно-промислових ресурсів, то зміцненню економіки та фінансовій стабільності сприяє експорт товарів. Щоб експортувати, потрібно виробляти. Воєнні дії на сході позбавили країну значної частини промислового комплексу.

Хоча і зараз, і раніше велика частина виробництва перебувала в тіні і не поповнювала бюджет країни, а лише сприяла збагаченню окремих громадян. Тому потрібно спрямувати зусилля не тільки на розвиток власного виробництва, але й на виведення його з тіні.

Також ми вважаємо, що значного удару по фінансовій стійкості завдав ринок нерухомості.

У кризовий період забудовники не змогли виконати свої зобов'язання перед інвесторами та заморозили будівництво об'єктів.

Громадяни, які вклали кошти в будівництво, залишилися без грошей і без житла. Більша частина таких інвесторів брала гроші на будівництво в кредит. Після банкрутства забудовника велика маса позичальників перестала виплачувати по кредиту, чим завдала удару банківській системі.

Така ситуація на ринку нерухомості знову ж таки порушила фінансову стабільність і послабила позиції національної економіки.

Щоб отримати фінансову стабільність, необхідно укріпити всі показники, які обговорювались у статті, зменшити їх негативний вплив або навіть навпаки, здійснювати таку економічну політику, щоб всі ці фактори тільки зміцнювали національну економіку.

За такого плану на фінансову стабільність матимуть вплив тільки глобальні фактори, які виникають на світовій арені, з якими стабільна економіка матиме змогу боротися, вплив яких вона зможе витримати, забезпечивши громадянам країни фінансову безпеку.

У післякризовий період фінансовій стабілізації в Україні сприяли такі зовнішні чинники:

- зростання попиту на ринках країн, що є основними торговельними партнерами;
- зростання світових цін на метали, що відбувалося завдяки пошквалюванню зовнішнього попиту на тлі вичерпання запасів, а також на сировину, а саме коксівне вугілля та залізну руду;
- зростання промислового виробництва та інвестиційної діяльності у країнах СНД та окремих азійських країнах, що підтримувало попит на інвестиційні товари, тобто продукцію українського машинобудування та сировинні товари вітчизняного виробництва;
- зростання світових цін на основні сільськогосподарські культури, а отже, високий зовнішній попит на мінеральні добрива, що сприяло зростанню обсягів виробництва хімічної та нафтохімічної промисловості;
- зняття торговельних обмежень, спрощення процедур імпорту в окремих країнах, що є торговельними партнерами;
- зростання світових цін на сільськогосподарську та промислову сировину; так, згідно з даними МВФ, світові ціни на пшеницю за період з грудня 2009 року по грудень 2010 року зросли на 48,8%, олію – на 29,4%, залізну руду – на 80,2%.

Висновки з проведеного дослідження. У статті показано те, наскільки важливим є забезпечення фінансової стабільності, оскільки вона справді є аспектом національної економіки, так би мовити, відображенням ефективності економіки країни.

У сучасних реаліях говорити про фінансову стійкість дуже актуально, адже ми перебуваємо в

післякризовому періоді, коли національні ресурси не використовуються повною мірою, грошова одиниця нестабільна та зазнає повсякчас суттєвих коливань, зовнішній борг, недостатній ріст ВВП – все це більше створює фінансову нестабільність і реальний стан економіки країни.

У статті показано, що саме на вищеписаних факторах необхідно зосередитися, покращувати ці показники, отже, виводити економіку із занепаду.

Саме тому можна впевнено сказати, що фінансова стабільність невіддільна від характеристик національної економіки. Передові країни світу приділяють основну увагу цьому показнику.

Як описано у статті, економіка країни включає домогосподарства, банки, страхові організації, фондові ринки. Тому для забезпечення стабільності економіки необхідно забезпечити стабільність кожного з цих компонентів так, щоб фінансова система мала змогу виконувати свої функції навіть в умовах шокового стану.

Щоб дійти до фінансової стабільності національної економіки, необхідно починати з внутрішніх реорганізаційних процесів, зокрема налагодження використання природних ресурсів та власного виробництва, укріплення позицій грошової одиниці Національним Банком та обґрунтованої його політики.

Необхідно укріплювати економіку країни зсередини, стати привабливими для залучення іноземного капіталу та інвестицій, проводити чітко сплановану та математично розраховану грошово-кредитну політику держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Варваренко Г.О., Сінельник В.В. До питання визначення поняття «фінансова стабільність». Збірник наукових праць Національного університету Державної податкової служби України. 2015. № 1. С. 52–61.
2. Бєляєв О.О., Бебело А.С., Діба М.І. Економічна політика: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2014. 287 с.
3. Козюк В.В. Монетарні аспекти розвитку поглядів на проблему забезпечення глобальної фінансової стабільності. Вісник НБУ. 2010. № 4 (134). С. 34–39.
4. Огонь Ц.Г. Домінанти фінансової стабільності в розвитку зобов'язань держави. Фінанси України. 2008. № 5. С. 32–41.
5. Ширази Г. Сохранение финансовой стабильности. Вашингтон: Международный валютный фонд, 2008. 26 с.
6. Бахолдин А.А. Финансовая стабильность, денежно-кредитная политика и банковские риски. Финансы и кредит. 2007. № 5 (245). С. 59–61.
7. Каллаур П.В. Формирование системы мониторинга и оценки финансовой стабильности Республики Беларусь. Банкаускій веснік. 2008. № 6. С. 4–8.
8. Foot M. What is financial stability and how do we get it? Speech on Meeting of the Financial Services Authority and ACI (UK). 2012.
9. Фінансова стабільність: сутність та особливості прояву. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vsntue_2013_138_16.pdf.
10. Фінансова стабільність: сутність та особливості прояву. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1177>.